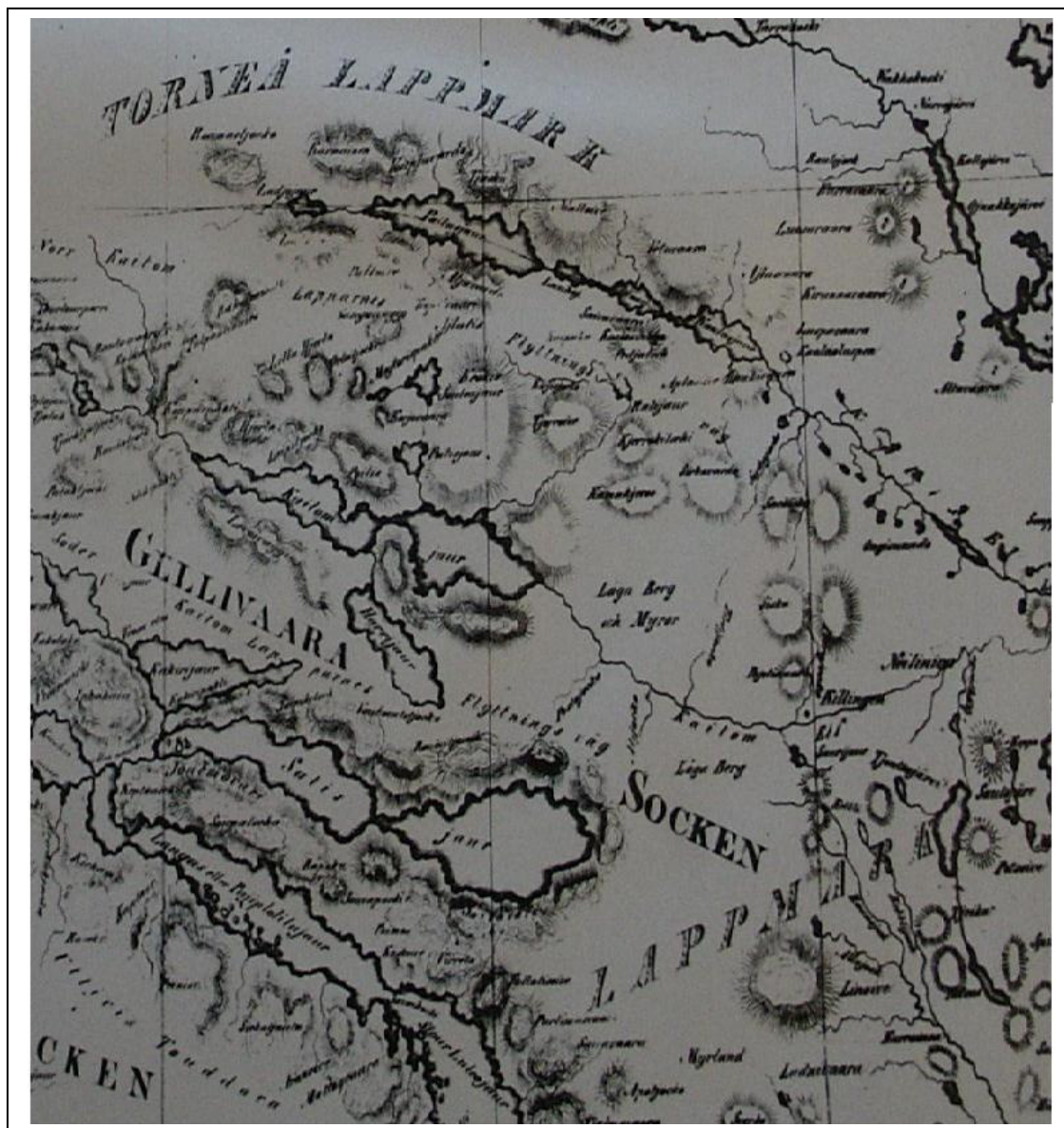

Vindkraftverk på Sjisjka

ARKEOLOGICENTRUM

Vindkraftverk på Sjisjka, Gällivare sn, Lappland

Arkeologisk utredning år 2002

av

Britta Wennstedt Edvinger

JÄMTARKEOLOGI 5

Skrifter utgivna av Arkeologacentrum i Skandinavien AB

JÄMTARKEOLOGI 5

Skrifter utgivna av Arkeologikum i Skandinavien AB

Vindkraftverk på Sjisjka, Gällivare sn, Lappland: arkeologisk utredning år 2002

Britta Wennstedt Edvinger

© år 2002, Arkeologikum i Skandinavien AB, Brunflo, och Vindkompaniet i Hemse AB, Halmstad.

Kartutsnitt ur allmänna kartor © lantmäteriverket, Gävle. Medgivande M2002/1823.

Omslagsbilden utgör ett utsnitt ur F. von Scheeles karta över Lule lappmark år 1828. Norrbottens minne, Luleå.

ISSN 1650-7460

ISBN 91-89640-04-7

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Syfte	1
Metoder	2
Förberedelser	2
Fältinventering	2
Dokumentation	2
Bedömningar	3
Miljö	3
Resultat	4
Arbetsområdets avgränsning i fält	4
Resultat av byråinventering	4
Resultat av fältinventering	5
Kontextualisering av resultaten	5
Åtgärdsförslag	7
Etableringsområdet	7
Väggkorridoren	8
Områden utanför utredningsområdet	8
Konklusion	8
Referenser	9
Bilagor	11
Bilaga 1 Administrativa och tekniska uppgifter	
Bilaga 2 Beskrivningar	
Bilaga 3 Kartinprickningar	
Bilaga 4 Avvikelser från utredningsplan	
Bilaga 5 Åtgärdsförslag: alternativ vägsträckning	

Bakgrund

Vindkompaniet Norrland projekterar en vindpark på fjället Sjisjka, 2 mil söder om Kiruna i Norrbottens län (fig. 1). Som en del av den miljökonsekvensbeskrivning som är under upprättande har Arkeologacentrum efter länsstyrelsens i Norrbotten beslut genomfört en särskild arkeologisk utredning (2 kap., 11§, KML) i det berörda området. Resultaten av utredningen presenteras i denna rapport.

Figur 1. Utredningsområdets belägenhet 2 mil söder om Kiruna i Norrbottens län.

Utredningsområdet omfattar etableringsområdet för vindkraftverken på fjället Sjisjka och en korridor för en tillfartsväg till etableringsområdet från Kaitum i söder. Utredningsområdet är beläget på statlig mark i Gällivare socken och kommun, inom Gällivare kronoöverloppsmark, och nyttjas för renskötsel av Girjas sameby (GS 2002). Utredningsområdets yta enligt länsstyrelsens beslut är ca 11 km² (220-5650-02-02).

Syfte

En arkeologisk utredning har till syfte att fastställa om fasta fornlämningar berörs av ett arbetsföretag. I det aktuella området saknas underlag för sådana bedömningar. Området har hittills undgått de stora arkeologiska inventeringsprojekten i Lappland. Varken den tidigare fornminnesinventeringen för den ekonomiska kartan eller den pågående fjällinventeringen från Åjtte, svenskt fjäll- och samemuseum, i samarbete med riksantikvarieämbetet har (ännu) täckt utredningsområdet. Fornlämningsinnehållet är därför inte tidigare känt. Men förståelse av historiska landskap och

hänsyn till kulturmiljöer kan kräva ett vidare perspektiv på spåren efter människors verksamheter i äldre tid. Denna utredning har syftat till att lokalisera och översiktligt dokumentera tidigare inte registrerade fasta fornlämningar i kulturminneslagens mening, men också s.k. kulturlämningar från historisk tid, d.v.s. blivande fasta fornlämningar. Arbetet har utförts enligt utredningsplan till länsstyrelsen 2002-10-06 (Arkeologacentrum, utredningsplan 2002-10-06).

Metoder

Förberedelser

Byråinventeringen omfattade genomgång av material i fornminnesregistret, Norrbottens museums topografiska arkiv och klipparkiv i Luleå, hembygdsmuseet i Gällivare, Ájtte, svenskt fjäll- och samemuseum, Jokkmokk, samt Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Tryckt material studerades vid bibliotek i Östersund, Umeå och Gällivare. Historiska kartor studerades vid lantmäteriets arkiv i Luleå. Muntliga uppgifter inhämtades från Bror Saitton, Kiruna, och Ingemar Blind, Girjas sameby.

Förberedelserna omfattade också landskapsanalys med utgångspunkt i tryckta kartor och ortnamn: vägkarta och topografisk karta, vegetationskarta, jordartskarta, berggrundskarta och generalstabskarta. Behjälplig vid ortnamnstolkningen var professor Olavi Korhonen, Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet.

Fältinventering

Terrängrekognosceringen fokuserade dels på (1) kontroll i fält av indikationer som framkommit under förberedelsearbetet och dels på (2) systematisk rekognoscering av gynnsamma terränglägen. Som gynnsamma lägen i fjällområden kan man räkna avsatser och torra backar i moränmark i allmänhet, men sandig moränmark i synnerhet, bäckar, kallkällor och andra vattendrag, flyttblock, sydsluttningar, fjällbjörkskog nära skogsgränsen och andra lägen där naturgeografin övergår från en typ till en annan.

Fältinventering av etableringsområdet lades upp utifrån GPS-inmätta rutter med på kalfjället 400-metersintervall och i skogsmarken 200-metersintervall. Med dessa rutter som vägledning rekognoscerades ytan i par med lucka om 40 – 80 m med avstickare till gynnsamma terränglägen. I skogsmark där sikten är begränsad var luckan 20 – 80 m.

Fältinventering av vägkorridoren gjordes i zickzack av en person under sträckan punkt 7 till 25, och av två personer parvis under sträckan punkt 1 – 17 (se bilaga 1, tabell I). Den fältinventerade korridoren var i regel mellan 100 och 200 m bred, och den avgränsas i Ö av banvallen.

En sträcka undantogs fältinventering, den lösbottenmyr som omger Geinnodak-jávri, p.g.a. att den var för svårframkomlig. Denna myr är endast okulärbesiktigad från järnvägen.

Dokumentation

Påträffade lämningar dokumenterades översiktligt med kartinprickning och beskrivning enligt fornminnesregistrets mönster. Lokalerna koordinatsattes med GPS med *User grid*-inställning till RT90 2,5 gon V och inprickades på karta med hjälp av orienteringsuppgifter som registrerades analogt. I lägen där det saknades referenspunkter i fält kan medelfelet i de redovisade koordinaterna uppskattas till

<25 m, i övriga fall till <5 m. Inmätningarna skedde mellan kl. 9 och 17, under huvudsakligen gynnsamma väderleksförhållanden (molnfritt).

Bedömningar

De registrerade lämningarna kategoriindelades med utgångspunkt i status i förhållande till KML. Kategorierna i tabell 1 är hierarkiskt tillämpade i denna rapport. Det innebär att den lämning som inte utgör fornlämning kan rubriceras som antingen kulturlämning eller naturbildning, och att den företeelse som inte utgör kulturlämning kan endast rubriceras som naturbildning

Tabell 1. Principer för kategoriindelning av registrerade lämningar.

<i>positivt värde (+)</i>	<i>negativt värde (-)</i>
fornlämning	ej fornlämning = kulturlämning eller naturbildning
kulturlämning	ej kulturlämning = naturbildning

Miljö

Det är oklart vad namnet Sjisjka betyder. Möjligen kan det stå för 'något som är omgivet eller kringgärdat av något' (Saitton 2002). Ytterligare en uppgift pekar i samma riktning. Namnet antas betyda 'inberg', 'något som är inne i något' (GH bd 127).

Sjisjka är ett lågfjäll med högsta höjden 716 m.ö.h., och det omges mycket riktigt av vidsträckta, flacka myrområden. Fjället är starkt präglat av senaste nedisningen. Berggrunden utgörs av näringsfattig, sur granit, men inte ens Sjisjkas krön uppvisar några hållmarker. Hela området inklusive krönet täcks av lösa jordarter. Dessa utgörs av sandig till normalblockig morän med ett fåtal större flyttblock, oftast mindre än 1 - 3 m stora.

Vegetationen präglas av den näringsfattiga berggrunden. Sjisjkas krön täcks av torr till frisk rished. Skogsgränsen sammanfaller ungefär med 620-meterslinjen och trädgränsen med 640-meterslinjen. Fjällsluttningarna är beväxta med fjällbjörkskog med mossa i bottenskiktet och bärris i fältskiktet. Nedanför 600-meterslinjen finns inslag av barrträd, både gran och tall.

De omgivande flacka områdena utgörs främst av svårframkomliga lösbottenmyrar, ibland avbrutna av smärre tjärnar och sjöar. Växttäcket på myrarna är glest och olika starrarter dominerar. Palsar är vanliga.

De stora torvmarksområdena avbryts av torra moränbackar med fjällbjörkskog med spridda barrträd, huvudsakligen tall. Bottenskiktet utgörs av lavar eller mossor och fältskiktet i regel av kråkris.

Det finns inget större vattendrag inom utredningsområdet, ingen å, älv eller sjö. Endast ett fåtal bäckar avvattnar myrarna. Några kallkällor rinner upp i myrkanterna på Sjisjka, men de är också mycket få.

Det låga näringsinnehållet, bristen på vatten och den artfattiga vegetationen har begränsat de verksamheter som människor bedrivit i området. Det har inte lämpat sig för jordbruk, närmaste nybygge utgörs av Killinge i SÖ, men däremot för fångst och renskötsel. Namnskicket i regionen redovisar platser för fiske, jakt och fångst i äldre tid: Goddeáhi 'vildrensmýren', Vuskkunjávi 'abborr sjön' och Hánhigobba

'gåsknabben'. I regionen finns flera kulturhistoriskt och mytologiskt intressanta ortnamn, men inga av dem återfinns inom utredningsområdet.

I fornminnesregistret (FMR) finns inga lokaler registrerade i någon del av utredningsområdet. De anteckningar som ligger närmast Sjisjka är ett viste (RAÄ 312) strax N om Vuottasjávri. Vid Kaitumälven i S har härदार, boplatsgröpar och fångstgröpar registrerats under de senaste årens fjällinventeringar (FMR).

Resultat

Arbetsområdets avgränsning i fält

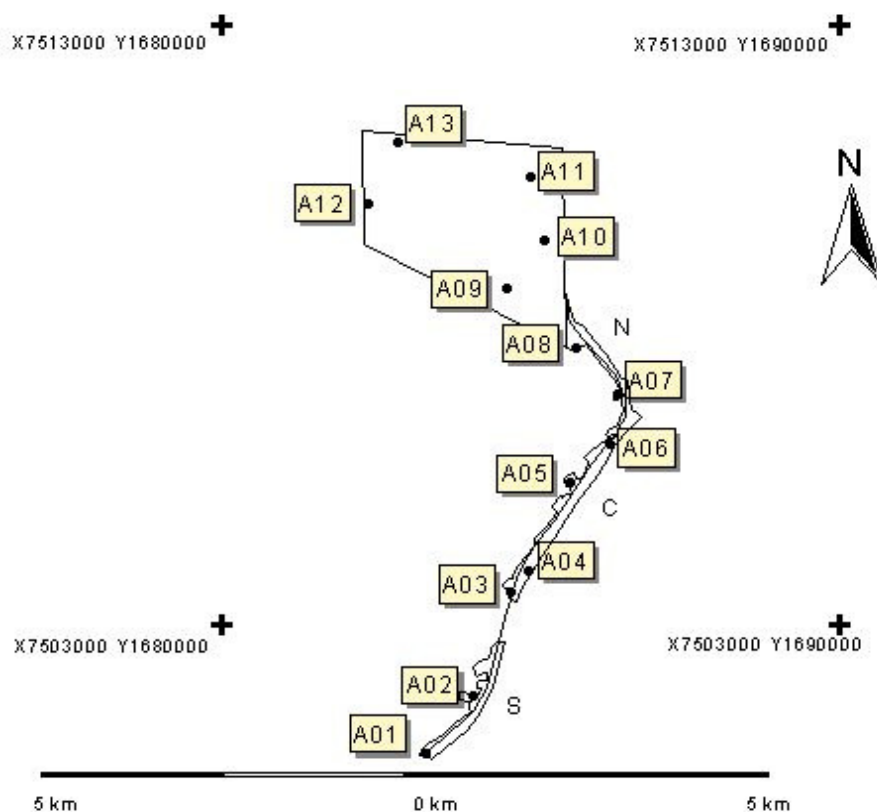
Den i fält utredda ytan utgörs av det ca 850 hektar stora etableringsområdet på Sjisjka samt av en 115 – 430 m bred korridor omedelbart V om järnvägen mellan Kaitum och Lappberg. Från Lappberg till den plats där tillfartsvägen ansluter till etableringsområdet utgörs den utredda ytan av en 125 – 440 m bred korridor. Korridorernas utsträckning redovisas i figur 2.

Resultat av byråinventering

Mycket få uppgifter om utredningsområdet återfanns i de genomgångna källorna. Några 1900-talskällor redovisade emellertid företeelser som senare kunde återfinnas i fält och registreras (se ”källa”, tabell 2).

Tabell 2. Resultat av arkeologisk utredning för vindkraftverk på Sjisjka, Gällivare sn, Lappland. Registrerade lokaler.

<i>nr</i>	<i>sakord och antal</i>	<i>källa</i>	<i>status</i>	<i>anmärkning</i>
A01	fornlämningsliknande bildning 1	utredning	naturbildning	skärvstensliknande stenar
A02	område med renvallar 1 (5)	utredning	kulturlämning	
A03	hög(?) 1	utredning	fornlämning	
A04	bebyggelselämning, annan 1	generalstabskartan	kulturlämning	banvaktarboställe
A05	renvall 2	utredning	kulturlämning	
A06	kåta, rest av 1	utredning	kulturlämning	
A07	rengärde 1	vegetationskartan	kulturlämning	
A08	renvall 1	utredning	kulturlämning	
A09	kåtatomt 1	utredning	fornlämning	
A10	bebyggelselämning, annan 1	vegetationskartan	kulturlämning	barackgrund från beredskapstiden
A11	rösning 1	generalstabskartan	fornlämning	gammal stig från Killinge mot NNV
A12	kalkkälla 1	utredning	kulturlämning	
A13	övrigt 1	utredning	kulturlämning	stensamling

Figur 2. Redovisning av utredningsområdet samt registrerade lämningar. Arkeologisk utredning för vindkraftverk, Sjisjka, Gällivare sn, år 2002.

Resultat av fältinventering

Fältinventeringen resulterade i att 18 lämningar fördelade på 13 lokaler kunde registreras (tabell 2, figur 2.) Lämningarna är närmare beskrivna i bilaga 2 och redovisas med kartinrickningar i skala 1:20 000 i bilaga 3.

Tre av lokalerna utgör fornlämningar, nio utgör kulturlämningar och en registrerad lokal utgör en fornlämningsliknande bildning som alltså är en naturbildning.

Kontextualisering av resultaten

Områdena runt Sjisjka har historiskt framför allt nyttjats av jägare och renskötare. De spår de lämnat efter sig är som brukligt obetydliga. Strax N om Vuottasjävri finns en tidigare registrerad renskötarbopplats som användes under 1900-talets början. Kanske finns det också äldre boplatzlämningar på detta 'sandiga område', som emellertid inte ingått i utredningsområdet för den arkeologiska utredningen. Den under utredningen påträffade rektangulära kåtatomten A09 hör förmodligen ihop med den större bopplatsen närmare sjön.

En svårbedömd lämning som registrerats under utredningen utgör den hög(?) (A03) som påträffades i väggkorridorens centrala del. Utan arkeologisk undersökning kan man inte säkert fastställa funktion hos en lämning av detta slag, men att den inte

är tillkommen exempelvis vid kraftledningens dragning eller vid järnvägsbygget avslöjar podsoleringen, som förutom avsevärd ålder också indikerar en tidigare barrskogsmiljö. Samma typ av ovala, välvda lämningar har registrerats i sydligare delar av fjällkedjan (FMR, Tännäs sn, Härjedalen), men de är inte arkeologiskt undersökta och kan därför inte fungera som referensmaterial. En preliminär tolkning av A03 är att den utgör en grav, och att den är ett av exemplen på den stora variation som utmärker samiskt gravskick i äldre tid (jfr Schanche 2000).

Av de nybyggen som etablerades i socknen fr.o.m. 1700-talet syns inom utredningsområdet inga spår i terrängen. Kanske har myrarna vid Sjisjka slagits av bönderna i regionen. Det är väl belagt att samerna i Sjisjka under 1900-talet använt närliggande myrar för myrslåtter (Kitok 2002, NM).

Järnvägen mellan Gällivare och Kiruna påbörjades år 1888 (Forsström & Strand 1977:54 f.). Med den uppfördes banvaktarboställen och andra anläggningar för driften. Några av dem finns fortfarande kvar och andra har övergått i bebyggelseämningar, bara husgrunderna och den igenväxande tomtmarken finns kvar. Två sådana bebyggelseämningar finns vid järnvägen mellan Lappberg och Kaitum. En av dem utgör lokalen A04 i denna utredning. Den andra är belägen på järnvägens Ö sida nära Kaitum och har inte registrerats.

Järnvägen innebar också att renskötarfamiljer valde att bosätta sig vid Sjisjka. Att det finns en hållplats *Sjisjka* på linjen mellan Gällivare och Kiruna tillskrivs renägaren och konstnären Nils Nilsson Skum, vars argument för en hållplats på linjen just här bl.a. var att Sjisjka är den enda plats i landet som innehåller *SJ* två gånger (Collinder 1964, GH bd 127).

Nils Nilsson Skum var f.ö. först med att anlägga ett vindkraftverk vid Sjisjka. Vindkraftverket placerades vid en myrkant nedanför fjället och alstrade tillräckligt med ström för 3 – 4 elektriska lampor, vilka placerades bl.a. i köket och vid Skums arbetsplats i ateljékåtan (GH bd 127, Manker 1956).

Över Sjisjka leder en gammal stig som på kalfjället markerats med en rest sten (A11). Den sträcker sig precis som järnvägen tvärs över den vanligare riktningen för kommunikationsleder i regionen (VNV-ÖSÖ). Av själva stigen syns inte längre några spår i terrängen här på kalfjället.

Under beredskapstiden fanns ett luftbevakningstorn på krönet av Sjisjka (Kitok 2002). Lottor reste till och från Lappberg med tåg. Stigen från Lappberg upp till krönet av fjället är, tillsammans med numera kapade och liggande stolpar till telefonledningen samt bostadslämningar i form av en barackgrund (A10) på krönet, minnen av denna verksamhet.

Området utgör höstland i Girjas samebys markanvändningsredovisning (Blind 2002, GS 2002). Från 1950-talet fram till för ca 10 år sedan samlades renarna på Sjisjka. På fjället fanns en beteshage. Stolparna till renstängslet står kvar och enstaka sentida eldstäder längs stängslet är kanske spår efter raster vid uppsättandet. Anläggningar för skiljning och slakt fanns S om fjället (A08) resp. vid Lappberg. Vid Lappberg finns också en kåta (A07) som samebyn byggde för tjugotalet år sedan. När bilväg drogs till Kaitum flyttades dessa verksamheter dit. (GS 2002, Saitton 2002.)

Åtgärdsförslag

Denna arkeologiska utredning har visat att ett fåtal fornlämningar och kulturlämningar kommer att beröras av en planerad etablering av vindkraftverk med tillfartsväg på fjället Sjisjka. Med begränsade restriktioner kan fornlämningar och kulturlämningar bevaras intakta. Arkeologacentrums åtgärdsförslag innebär bevarande av forn- och kulturlämningar samt ett minimalt intrång i fornlämningsområden, kultur- och naturmiljöer:

Etableringsområdet

- Ett område runt stensamlingen A13 undantas.
- Ett område runt kallkällan A12 undantas för att möjliggöra fortsatt användning.
- Ett område runt den rektangulära kåtatomten A09 undantas. En skogsridå på 50 m lämnas V-N-Ö om kåtatomten. Inga ingrepp tillåts S om kåtatomten för att det rumsliga sambandet med fornlämning RAÄ 312 inte skall störas.
- Inga vindkraftverk placeras i den gamla stigens sträckning (jfr generalstabskartan) och vid rösningen A11 undantas ett fornlämningsområde.
- En informationsskylt som beskriver (a) fjällets signifikans för renskötarna under 1900-talet samt (b) luftbevakningen på fjället under beredskapstiden placeras på Sjisjkas krön.

Tabell 3. Åtgärdsförslag: Lokaler som berörs av vindkraftverken – registrerade lämningar inom etableringsområdet.

<i>nr</i>	<i>typ</i>	<i>åtgärdsförslag</i>
A09	kåtatomt	område undantas, skogsridå lämnas
A10	barackgrund	skyltning
A11	markerad led	område undantas
A12	kallkälla	område undantas
A13	stensamling	område undantas

Tabell 4. Åtgärdsförslag: Lokaler inom utredd korridor inkl. avstånd till planerad vägmitt enligt vägsträckning (alt. A) i länsstyrelsebeslut.

<i>nr</i>	<i>typ</i>	<i>ca-avstånd till vägmitt</i>	<i>åtgärd</i>
A01	fornlämningsliknande bildning	25 m	ingen åtgärd; borttages utan undersökning
A02	renvallar	35 m	vägen dras intill järnvägen
A03	hög(?)	15 m	vägen dras intill järnvägen
A04	bebyggelselämning (banvaktarboställe)	110 m	vägen dras V om lokalen, skogsridå lämnas
A05	renvallar	100 m	vägen dras intill järnvägen
A06	kåta, rest av	40 m	område undantas
A07	f d rengärde	70 m	ingen åtgärd; vägen dras enligt plan i befintlig stig
A08	renvall	180 m	ingen åtgärd; vägen dras enligt plan i befintlig stig

Väggkorridoren

- Tillfartsvägens sträckning korrigeras (jfr bilaga 5). Vägen anläggs så nära som möjligt den av banverket föreskrivna 20-meterslinjen från befintlig banvall. Det innebär att tillfartsvägen under delar av sträckan kan löpa i ledningsgatan efter en numera nedmonterad kraftledning omedelbart V om järnvägen. Denna sträckning är redan starkt påverkad av tidigare verksamheter, röjd och omdanad vid både kraftlednings- och järnvägsbygge.
- Med en vägsträckning parallell med järnvägen kan lokalen A03 bevaras utan ingrepp.
- Med en vägsträckning parallell med banvallen berörs i stället en annan lokal, banvaktarbostället A04. Här undantas ett område och lämnas en skogsridå runt inägomarken. Vägen förläggs omedelbart V om skogsridån.

Områden utanför utredningsområdet

För att bevara landskapets kulturprägel är det angeläget att betetrycket av renar inte minskar. Därför bör tillfartsvägen placeras Ö om befintligt renstängsel och så nära järnvägen som möjligt, så att de störande linjeelementen järnväg och tillfartsväg är samlade längs samma sträckning. Om en tillfartsväg tillåts ha en annan sträckning än järnvägens innebär det att större områden tas i anspråk, vilket kan ha negativa effekter på renarnas närvaro i området. En nedgång i betesfrekvensen medför dels en nedgång i den biologiska mångfalden och dels en successiv igenväxning, som skulle inverka negativt på landskaps- och kulturmiljönivå (jfr Austrheim *et al.* 1999, Olsson 1996).

Konklusion

Denna arkeologiska utredning har visat att ett mindre antal fornlämningar och kulturlämningar berörs av en planerad etablering av vindkraftverk med tillfartsväg på fjället Sjisjka. Med begränsade restriktioner kan tillfartsväg och vindkraftverk anläggas utan ingrepp i fornlämningar och kulturlämningar, och med minimal påverkan på kulturmiljöerna.

Enligt Arkeologacentrums förslag är inga antikvariska åtgärder utöver snitsling och annan markering i fält före byggstart nödvändiga.

Referenser

Muntliga uppgifter

Ingemar Blind, Girjas sameby
Nikolaus Kitok, Sjisjka
Olavi Korhonen, Umeå
Bror Saitton, Kiruna

Litteratur

Austrheim, Gunnar, Olsson, Gunilla A., & Eli Gröntvedt, 1999. Land-use impact on plant communities in semi-natural sub-alpine grasslands of Budalen, central Norway. *Biological Conservation* 87, s. 369-379.

Collinder, Björn, 1964. *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn.* (Sveriges ortnamn.) Uppsala.

Forsström, Gösta, & Bo Strand, 1977. *Gällivare: tätort och landsbygd.* (Norrbottens museum.) Gällivare.

KML *Kulturminneslagen* (SFS 1988:950. Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.

Manker, Ernst, 1956. *Boken om Skum.* Stockholm.

Olsson, Gunilla A., 1996. Orörd vildmark eller fjällets kulturlandskap – biodiversitetsproblematik i norska fjällområden. I *Innfallsvinkler på biodiversitet – rapport fra flerfagligt workshop 1995-12-07* (red. A.E. Langaas), Trondheim.

Schanche, Audhild, 2000. *Graver i ur og berg: samisk gravskikk og religion fra forhistorisk til nyere tid.* Karasjok.

Internet

GS 2002 Markanvändningsredovisning för Girjas sameby (2002-11-06):
<http://193.44.115.13/ren2000/index.asp>

Allmänt kartmaterial

Blå kartan Övre Norrland (CDR. Grundsкала 1:100 000. Lantmäteriverket.) Gävle.

Vegetationskartan 29J Kiruna. 1991. (Tryckt version. Skala 1:100 000. Lantmäteriverket.) Gävle.

Fjällkartan BD 4. 1999. (Tryckt version. Skala 1:100 000. Lantmäteriverket.) Gävle.

Berggrundskarta BD Ba 56:1. 2000. (Tryckt version. Skala 1:250 000. Sveriges geologiska undersökning.) Uppsala.

Generalstabskartan 9 Kiruna. 1889-1967. (Norrbottens läns kartverk). Luleå.

Historiskt kartmaterial

Lantmäteriets arkiv i Luleå, Gällivare sn

akt 1	Gällivare socken situationskarta	år 1743
akt 2	Killingesoando nybygge laga skifte	år 1891-93
akt 347:193-196	Kronoöverloppsmarker vid allmän avvitrning	år 1917

Markförvärv för järnvägen JIII Luleå – Riksgränsen

akt 1	Luleå – Ofoten samt till Malmberget och Tingvallskulle; järnväg, expr.	år 1887 – 1894
-------	--	----------------

Bandinspelningar

Hembygds museet, Gällivare

GH bd 127 Om Nils Nilsson Skum av Susanna Saitton och Ellen Saitton Burman (utan uppg. om inspelningsår).

Arkivmaterial

NM Nordiska museet, Lappland, VII Norrkaitum, fältmaterial inkl. foton, 1943, 1956, 1961 gm Ernst Manker resp. Rolf Kjellström; i kopia vid Ájtte, svenskt fjäll- och samemuseum, Jokkmokk.

Övrigt otryckt material

Arkeologocentrum, utredningsplan 2002-10-06: *Kaitum – Sjisjka: arkeologisk utredning av etableringsområde för vindkraftverk och tillfartsväg.*

FMR Fornminnesregistret över Norrbottens län, Luleå och Stockholm.

FMR Fornminnesregistret över Jämtlands län, Östersund och Stockholm.

Bilaga 1

Administrativa och tekniska uppgifter

Uppdrag

Arkeologisk utredning inför planerad vindkraftverkspark med tillfartsväg

Beställare

Länsstyrelsen i Norrbottens län
Länsstyrelsens dnr: 220-5650-02-02

Utförare

Arkeologacentrum i Skandinavien AB
Projektpersonal: Kjell Edvinger, Britta Wennstedt Edvinger

Projekttid

fältarbete 2002-10-12 -- 2002-10-16, 9 dvn

Belägenhet

Län: Norrbotten
Kommun: Gällivare
Socken: Gällivare
Fastighet: Gällivare krölm
Kartblad: 29J

Utredningsområde

Etableringsområde: NV 7511221 1682263, NÖ 7510961 1685493, SV 7509341 1682293, SÖ 7507601 1685573 (hörnkoordinater).

Vägkorridor: utredd korridor är 115 - 440 m bred från Sjisjka via Lappberg till befintlig väg i Kaitum. Den planerade vägsträckningen alt. A löper V om kraftledning på sträckan punkt 1 – 16, Ö om kraftledning på sträckan punkt 17 – 25. Jfr tabell I nedan.

Undantagna ytor: lösbottnenmyr vid Geinnodakjávri i vägkorridoren – ej rekognoscerad.

Sammanlagd utredd yta: 1 028,6 hektar.

Koordinatsystem

RT90 2,5 gon V, RH70

Fynd

Inga fynd har tillvaratagits.

Arkivmaterial

Inget arkivmaterial har producerats.

Foton

Digitala fotografier enligt tabell II har producerats. De förvaras på CDR vid Arkeologacentrum och hos Ájtte, svenskt fjäll- och samemuseum, Jokkmokk.

Tabell I. Specifikation av utredda vägsträckningar.

<i>punkt nr</i>	<i>XY-koord. alt. A</i>	<i>XY-koord. alt. B</i>	<i>punkt nr</i>	<i>XY-koord. alt. A</i>	<i>XY-koord. alt. B</i>
		7509445 1685103			
		7509029 1683852			
		7508514 1684787			
		7508020 1685590			
1	7507733 1685858		14	7503861 1684784	
2	7507431 1686119		15	7503677 1684740	
		7507217 1686284			7503627 1684845
3	7507160 1686348		16	7503332 1684624	
		7506972 1686415			
4	7506741 1686504		17	7503007 1684542	
					7503005 1684591
5	7506462 1686530		18	7502583 1684426	
		7506441 1686579			7502401 1684456
6	7506262 1686388		19	7502236 1684341	
		7506118 1686428			7502059 1684360
7	7506010 1686187		20	7501947 1684283	
8	7505700 1685974		21	1684062	
9	7505352 1685760		22	7501418 1683933	
		7505045 1685729			7501302 1683944
10	7504995 1685536		23	7501176 1683650	
		7504847 1685557			
11	7504726 1685354		24	7500929 1683360	
12	7504413 1685119		25	7500810 1683313	
		7504362 1685302			7500790 1683399
13	7504143 1684951				

Tabell II. Digitala fotografier.

<i>nr</i>	<i>ID</i>	<i>motiv</i>	<i>riktning</i>	<i>fotograf</i>	<i>datum</i>
1	0064	A03 hög(?)	fr SSÖ	Kjell Edvinger	2002-10-13
2	0065	A03 hög(?)	fr V	Kjell Edvinger	2002-10-13
3	0067	A13 stensamling	fr ÖSÖ	Britta Wennstedt Edvinger	2002-10-14
4	0068	A06 förfallen kåta	fr SÖ	Kjell Edvinger	2002-10-15
5	0069	A06 förfallen kåta	fr ÖNÖ	Kjell Edvinger	2002-10-15
6	0070	Översikt S-sluttning Sjisjka	mot VSV	Britta Wennstedt Edvinger	2002-10-15
7	0071	A09 rekt kåtatomt	fr SÖ	Kjell Edvinger	2002-10-15
8	0072	A09 rekt kåtatomt	fr NV	Kjell Edvinger	2002-10-15
9	0074	Vinderoderad moränrygg	fr NV	Kjell Edvinger	2002-10-16
10	0075	Vinderoderad moränrygg	fr N	Kjell Edvinger	2002-10-16

Bilaga 2 Beskrivningar

A01 Fornlämningsliknande bildning 1

Fornlämningsliknande bildning, 15 x 5 m (120-320 gon), bestående av enstaka, skärvstensliknande stenar i avbanade ytor. Stenarna är spruckna p g a mekanisk påverkan vid avbaning resp naturligt sköra och lättvittrade samt eldpåverkade av sentida brand i ett tallrotssystem.

Orientering: Omedelbart N om väg vid mötesplats.

Terräng: Krön av moränhöjd. Skogsmark (tallskog med inslag av björk).

Koordinater: 75008166 1683279 [mittpunkt i område]

H ö h: 525 m

Tidigare anteckningar: -

A02 Område med renvallar 1 (5)

Område med renvallar, 265 x 80 m (Ö-V). Inom angivet område är 5 renvallar, runda eller närmast runda, 30 - 80 m diam, bestående av plana ytor beväxta med björnmossa, stagg, enar, dvärgbjörkar och enstaka björkar.

Orientering: Den västligaste renvallen skärs av kraftledningsgata (NÖ-SV). Den östligaste är 80 m V om järnväg.

Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog med inslag av tall).

Koordinater: 1) 7501798 1683903, 2) 7501784 1683985, 3) 7501788 1684063, 4) 7501781 1684101, 5) 7501760 1684121 [mittpunkter i områden]

H ö h: 510 m

Tidigare anteckningar: -

A03 Hög(?) 1

Hög(?), oval, 8 x 6 m (180-380 gon) och 0,9 m h, med kraftigt välvd profil och antydning till kantränna i NÖ-Ö-S, 0,5 m br och 0,1 m dj. Vid provstick med sond konstaterades podsolerung i synnerhet på högens S sida. Beväxt med lövsly och kråkris.

Omedelbart NV om högen är en högliknande bildning i form av en övergiven och förmultnad myrstack.

Orientering: I kraftledningsgatas Ö del.

Terräng: Moränhöjd i torvmarksområde. Skogsmark (fjällbjörkskog).

Koordinater: 7503209 1684572

H ö h: 500 m

Tidigare anteckningar: -

Foto: fr SSÖ, fr V

A04 Bebyggelselämning, annan 1

Banvaktarboställe, 85 x 35 m (NÖ-SV), bestående av 1 husgrund, 1 uthusgrund samt igenväxande tomt- och åkermark.

Husgrunden är rektangulär, 9 x 6,5 m (135-335 gon) och 0,4 m h, av huggen sten i två avdelningar. Invändig källare i båda delarna, 1,5 m dj. Beväxt med björksly och högörter.

Uthusgrunden är rektangulär, 4,5 x 2 m (140-340 gon) och 0,5 m h. Den SÖ delen är täckt av en betongplatta, 0,1 m tj. Timmerrester syns i uthusgrundens begränsning. Beväxt med en björk.

Tomt- och åkermarken, 85 x 35 m (NÖ-SV), avgränsas av diken. I områdets SV del är en tydlig åkeryta, 31 x 15 m (NV-SÖ), i SV begränsad av en terrasskant, 0,5 - 1,8 m h.

Orientering: Omedelbart V om dike (NÖ-SV) på V sida om järnväg.

Terräng: Svagt SÖ-sluttande moränmark intill sjö. Igenväxande inägomark i fjällbjörkskog.

Koordinater: 7503844 1684941 [husgrund]

H ö h: 505 m

Tidigare anteckningar: Generalstabskartan 9 Kiruna (1889 - 1967).

A05 Renvall 2

1) Renvall, rund, 25 m diam, bestående av en plan yta beväxt med björnmossa, stagg, dvärgbjörkar, enar och enstaka björkar.

15 m S om nr 1 är:

2) Renvall(?), oregelbunden, 40 m diam, bestående av en plan yta beväxt med björnmossa, stagg, dvärgbjörkar, enar och ett flertal björkar.

Terräng: Flacka avsnitt i småkuperad moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

Koordinater: 1) 7505380 1685636, 2) 7505349 1685613

H ö h: 515 m

Tidigare anteckningar: -

A06 Kåta, rest av 1

Torvkåta, förfallen, oval, 6 x 5 m (NÖ-SV), och 2 m h. Torvtäckt. Tvålufts fönster i ÖNÖ, bräddörr i SSÖ. Stensatt grund i SÖ delen, med 8 stenar synliga, 0,3 - 0,4 m st. Beväxt med bärris och björksly.

Enligt uppgift från Nikolaus Kitok, Sjisjka, byggdes kåtan av Norrkaitums sameby under senare delen av 1970-talet.

Orientering: 10 m 335 gon om kraftledningsgatas V del.

Koordinater: 7505989 1686215

Terräng: Svagt NNÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

H ö h: 510 m

Tidigare anteckningar: -

Foto: fr SÖ, fr ÖNÖ.

A07 Rengärde 1

Rengärde, runt, 65 m diam, bestående av en plan, svagt N-sluttande yta, beväxt med mossa, gräs och björksly. Använd fram till för ca 10 år sedan, enligt uppgift från Bror Saitton, Kiruna.

Koordinater: 7507555 1685775 [mittpunkt i område]

Terräng: Svagt N-sluttande moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

H ö h: 550 m

Tidigare anteckningar: Vegetationskarta 29J Kiruna (1991).

A08 Renvall 1

Renvall, rund, 20 m diam, bestående av en plan, gräsbeväxt yta, avgränsad av moränryggar (NV-SÖ). Beväxt med stagg, enar och enstaka fjällbjörkar.

Koordinater: 7506800 1886396 [mittpunkt i område]

Terräng: Plan yta mellan höjdryggar (NV-SÖ) i moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

H ö h: 525 m

Tidigare anteckningar: -

A09 Kåtatomt 1

Kåtatomt, rektangulär, 6 x 5 m (N-S), bestående av en plan yta som omges av en vall av torv, 1,3 - 1,5 m br och 0,6 m h, med enstaka näverstycken synliga i innerkant. Ingång i S, 0,6 m br. Beväxt med gräs, enar och en björk.

I anslutning till och Ö om kojtomten är svåravgränsade gräsytor.

Koordinater: 7508549 1684603

Terräng: S-sluttande moränmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

H ö h: 610 m

Tidigare anteckningar: -

Foto: fr SÖ, fr NV.

A10 Bebyggelselämning, annan 1

Barackgrund, rektangulär, 16 x 7 m (VNV-ÖSÖ), bestående av en torpargrund av naturstenar, betongplattor och lecablock m m, innanför vilken syns slagg och förkolnade virkesrester. Enligt uppgift från Nikolaus Kitok, Sjisjka, har på platsen funnits en barack som användes av lottor vid luftbevakning under beredskapstiden. Baracken brändes ned av militären för några år sedan.

3 m S om barackgrunden är en sentida eldstad.

Koordinater: 7509413 1685186

Terräng: Krön av fjäll. Fjällhed ovan trädgränsen.

H ö h: 720 m

Tidigare anteckningar: Fjällkartan BD4 Kiruna (1999), Vegetationskartan 29J Kiruna (1991).

A11 Rösning 1

Ledmarkering, 0,3 m l (NV-SÖ), 0,1 m br och 0,4 m h, av röd bergart. Uppallad med hjälp av 3 stenar, varav 2 är synliga, 0,2 - 0,3 m st.

Inga ytterligare ledmarkeringar kunde konstateras i området men på generalstabskartan syns en vandringsled (NNÖ-SSV) över fjället vilken sammanfaller med denna ledmarkerings läge.

Koordinater: 7510451 1684972

Terräng: NV-sluttande moränmark på fjällsluttning. Fjällhed ovan trädgränsen.

H ö h: 660 m

Tidigare anteckningar: Generalstabskartan 9 Kiruna (1889 - 1967).

A12 Kalkälla 1

Kalkälla, oval, urgrävd, 2,5 x 2 m (NÖ-SV) och 0,5 m dj, i kanten av en myr. Sentida? Kan höra samman med renvaktarstuga i NV.

Terräng: SV-sluttande torvmark. Skogsmark (fjällbjörkskog).

Koordinater: 7509991 1682364

H ö h: 570 m

Tidigare anteckningar: -

A13 Stensamling 1

Stensamling, oregelbunden, 1,5 x 0,4-0,6 m (185-385 gon) och 0,2-0,5 m h, bestående av 6 synliga stenar, 0,4 - 0,6 m st, varav en med sprickbildningar, rest på högkant, 0,5 m st. Delvis beväxt med kråkris.

5 m ÖSÖ om stensamlingen är ytterligare en stensamling(?), 1,5 m diam och 0,1 m h, av en större sten, 0,5 m st, samt mindre stenar, vanligen 0,1 - 0,2 m st. Delvis övermossad.

Terräng: Krön av moränrygg (N-S) i torvmarksområde. Fjällhed ovan skogsgränsen.

Koordinater: 7511002 1682846

H ö h: 515 m

Tidigare anteckningar: -

Foto: fr ÖSÖ

Bilaga 3 Kartinprickningar

Kartinprickningarna redovisas i skala 1:20 000 på fyra kartor med bladindelning enligt denna översikt.

[Etableringsområde]

Bilaga 4 Avvikelser från utredningsplan

Denna arkeologiska utredning har utförts enligt utredningsplan 2002-10-06 med två smärre avvikelser. Den ena rör beräknad tidsåtgång för projektets genomförande, den andra rör utredningsområdet och tillfartsvägens sträckning.

Tidsåtgång

Fältarbetstiden i utredningsplanen beräknades till tio dagsverken. Tack vare bl.a. gynnsamma väderleksförhållanden kunde fältarbetet slutföras på nio dagsverken. Det innebär en täckningsgrad av ca 115 hektar per dagsverke.

Utredningsområdet och tillfartsvägens sträckning

I utredningsplanen beräknades vägkorridoren till 100 m, men under fältarbetet har den breddats till 115 – 440 m. Breddningen föranleddes av att det i ett tidigt skede blev uppenbart att en tillfartsväg till etableringsområdet ur kulturmiljösynpunkt bäst placeras parallellt med och intill banvallen. Ett ytterligare incitament var att den tekniska bedömning som Vindkompaniet lät göra under fältarbetets gång resulterade i smärre justeringar i förhållande till vägsträckningen i länsstyrelsens beslut. Alternativet i länsstyrelsens beslut kallas i rapporten för alt. A och det justerade alternativet kallas alt. B. Alternativen är redovisade i bilaga 1. Båda alternativen täcks av den arkeologiska utredningen, liksom ett tredje alternativ. Det tredje alternativet utgör Arkeologacentrums förslag som presenteras i avsnittet Åtgärdsförslag och i bilaga 5.

Skrifter utgivna av
Arkeologacentrum i Skandinavien AB

Kåtatomber vid Grövlan i nordvästra Dalarna
Rapport från en arkeologisk undersökning år 2000
JÄMTARKEOLOGI 1
Britta Wennstedt Edvinger
2001

Ytteroldens blygruva
Specialinventering av en gruvmiljö från 1800-talet
Britta Wennstedt Edvinger & Kjell Edvinger
JÄMTARKEOLOGI 2
2001

Skog & historia i Östersunds kn, Jämtlands län
Granskning i fält av kulturhistoriska lämningar år 2001
Kjell Edvinger & Britta Wennstedt Edvinger
JÄMTARKEOLOGI 3
2001

Hällristningsområdet vid Gärdeforsen,
Offerdals sn, Jämtlands län
Britta Wennstedt Edvinger & Kjell Edvinger
JÄMTARKEOLOGI 4
2002

Vindkraftverk på Sjisjka, Gällivare sn, Lappland
Arkeologisk utredning år 2002
Britta Wennstedt Edvinger
JÄMTARKEOLOGI 5
2002

Skog & historia i Krokoms och Strömsunds knr, Jämtlands län
Granskning i fält av kulturhistoriska lämningar år 2002
Britta Wennstedt Edvinger
JÄMTARKEOLOGI 6
2002